

14. Статистичний збірник. Україна у цифрах 2014 / За ред. І.М. Жук. – К. : Державна служба статистики України, 2015. – С. 145-146.
15. Маслак О.М. Розвиток біржової торгівлі сільськогосподарською продукцією в Україні / О.М. Маслак [Електронний ресурс]. – Режим доступу : memjournal.agrex.gov.ua/rozvytok-birzhovoji-torhivli-silskohospodarskoju-produktsijeyu-v-ukrajini. – Назва з екрана.

Аннотация. В статье рассмотрены исторические особенности возникновения товарных и фондовых бирж в странах мира. Охарактеризованы основные торговые операции, которые на них осуществлялись. Исследовано современное количественное состояние и структуру зарегистрированных бирж в Украине. Выявлены недостатки развития бирж в Украине и предложены направления их решения. Доказано, что рост эффективности деятельности предприятий в странах мира достигается при соответствующем использовании биржевого механизма.

Ключевые слова: товарная биржа, фондовая биржа, биржевая торговля, биржевая деятельность, ценные бумаги.

Summary. The article deals with the historical features of the commodity and stock exchanges in the world. The major characteristics of commercial transactions which are carried out on exchanges are given. The modern quantitative status and structure of registered exchanges in Ukraine are studied. The shortcomings of exchanges in Ukraine are revealed and the ways of their elimination are suggested. It is proved that the increase of enterprises' efficiency in the world is achieved by the use of terms of the exchange mechanism.

Key words: commodity exchange, stock exchange, stock trading, securities.

УДК 338.45

Ватаманюк-Зелінська У. З.

*кандидат економічних наук, доцент,
доцент кафедри державних та місцевих фінансів
Львівського національного університету імені Івана Франка*

Watamanyuk-Zelinska U. Z.

*Candidate of Economic Sciences, Associate Professor,
Senior Lecturer of State and Local Finances
Ivan Franko National University of Lviv*

УНІФІКАЦІЯ ПАРАМЕТРІВ РОЗМЕЖУВАННЯ МАШИНОБУДІВНИХ ПІДПРИЄМСТВ ЗА ГАЛУЗЕВОЮ ОЗНАКОЮ

UNIFICATION OF TECHNICAL PARAMETERS DIFFERENTIATION IN MACHINE-BUILDING ENTERPRISES BY THE BRANCH CHARACTERISTIC

Анотація. З огляду на нинішні пріоритети економічного розвитку України, одним із яких визнано машинобудування, нагальною стає потреба створення нових та відродження колишніх виробничих потужностей цього промислового комплексу. Це стане запорукою успішного функціонування економічно сильних промислових адміністративно-територіальних комплексів у нашій країні. У статті запропоновано критерії розмежування суб'єктів підприємництва, у яких машинобудування може бути і основним, і допоміжним видом економічної діяльності. Такий підхід дасть змогу визначити показники підприємницького розвитку країни, а також відповідні форми адміністративної підтримки малих і середніх підприємств під час реєстрації, вибору організаційно-правової форми, структури власного капіталу та галузі діяльності, враховуючи їхню участь у інтеграційних процесах.

Ключові слова: підприємництво, машинобудування, малі підприємства, інтеграція, критерії розмежування підприємств.

Вступ та постановка проблеми. Досліджуючи ефективність малого і середнього підприємництва у машинобудівному комплексі України, потрібно акцентувати увагу на визначальних чинниках його розвитку (забезпечення зайнятості, інноваційна діяльність, обсяги виготовленої та реалізованої продукції, прибуток, рентабельність тощо). Це необхідно із метою визначення потреби у інтеграційній взаємодії для її потенційних учасників – великих та малих СПД. Отже, для оцінювання впливу малого та середнього підприємництва на розвиток машинобудування необхідні показники,

що найточніше відображали б потребу галузевого розвитку малого (середнього) підприємництва у машинобудівному комплексі України внаслідок формування в нім господарських об'єднань. При цьому треба враховувати вплив усіх факторів підприємницького середовища на процеси інтеграційної взаємодії підприємств. Його позитивне значення та зростаюча динаміка сприятиме збалансованому розвитку інтеграційних об'єднань у машинобудівних галузях (мікрорівень), промислового машинобудуванні (мезорівень) і економіці країни (макрорівень).

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Дослідження підприємництва та інтеграційних процесів давно стали центром уваги багатьох зарубіжних учених, зокрема Р. Блейра, Д. Казермана, Р.Г. Коуза, О.І. Уільямсона, К.Дж. Эрроу та ін. Серед українських учених-дослідників таких явищ відомі наукові праці Ю.М. Бажала – щодо пошуку нових організаційних форм інноваційних вироб-

ничих систем, Я.А. Жаліло – щодо контрактно-інтеграційної співпраці малого й середнього бізнесу з великими фінансово потужними корпораціями; В.М. Горбатова, М.В. Білоусенка – щодо інтегрованих структур бізнесу, М.О. Кизим – щодо окремого класу інтеграційних структур бізнесу (ІСБ) – великомасштабних економіко-виробничих системи, В.С. Пономаренка, М.В. Куркіна – щодо

Таблиця 1

Показники зайнятості у розрізі машинобудівних підприємств України за їхніми розмірами

	Код за КВЕД-2010	Рік	Великі підприємства		Середні підприємства		Малі підприємства		З них мікропідприємства	
			тис. осіб	у % до загального показника відповідного виду діяльності	тис. осіб	у % до загального показника відповідного виду діяльності	тис. осіб	у % до загального показника відповідного виду діяльності	тис. осіб	у % до загального показника відповідного виду діяльності
Кількість зайнятих працівників										
Промисловість	В+С+D+E	2010	1402,0	45,3	1329,3	43,0	360,5	11,7	91,7	3,0
		2011	1436,4	47,2	1264,5	41,5	345,0	11,3	88,0	2,9
		2012	1456,9	48,1	1234,1	40,8	335,4	11,1	86,6	2,9
		2013	1366,9	46,7	1213,0	41,5	345,0	11,8	92,0	3,1
Переробна промисловість	С	2010	658,5	33,2	1015,6	51,3	306,6	15,5	81,1	4,1
		2011	683,0	34,8	988,6	50,3	292,5	14,9	77,0	3,9
		2012	694,6	35,4	981,6	50,1	284,8	14,5	74,7	3,8
		2013	632,0	33,7	951,1	50,8	291,0	15,5	78,6	4,2
Машинобудування	26+27+28+ +29+30	2010	211,4	43,8	234,3	48,6	36,6	7,6	8,0	1,7
		2011	228,9	45,8	234,4	47,0	36,1	7,2	8,0	1,6
		2012	213,2	40,9	270,1	51,9	37,5	7,2	7,9	1,5
		2013	190,8	39,0	258,5	52,9	39,5	8,1	8,7	1,8
Кількість найманих працівників										
Промисловість	В+С+D+E	2010	1402,0	45,5	1329,1	43,1	351,4	11,4	89,7	2,9
		2011	1436,4	47,3	1264,2	41,6	336,5	11,1	85,9	2,8
		2012	1456,8	48,3	1233,3	40,9	324,3	10,8	78,0	2,6
		2013	1366,9	46,9	1212,4	41,6	333,5	11,5	87,8	3,0
Переробна промисловість	С	2010	658,5	33,4	1015,4	51,5	298,9	15,1	79,3	4,0
		2011	683,0	34,9	988,3	50,5	285,4	14,6	75,2	3,8
		2012	694,5	35,6	980,9	50,3	275,0	14,1	67,1	3,4
		2013	632,0	33,9	950,5	51,0	281,0	15,1	75,0	4,0
Машинобудування	26+27+28+ +29+30	2010	211,4	43,9	234,3	48,7	35,8	7,4	7,9	1,6
		2011	228,9	45,9	234,4	47,0	35,3	7,1	7,8	1,6
		2012	213,2	41,0	270,0	52,0	36,5	7,0	7,2	1,4
		2013	190,8	39,1	258,4	53,0	38,5	7,9	8,3	1,7

Джерело: [3]

Таблиця 2

Критерії розмежування СПД у ЄС

Тип підприємства	Кількість працівників		Річний оборот (у млн євро)		Річний баланс (у млн євро)	Капітал і право голосу, %	
						незалежне	залежне
Рекомендація Європейської Комісії 96/280/ЄС від 3 квітня 1996 р.							
Мікропідприємство	< 10	та	≤ 7	або	≤ 5	≥ 25	≤ 25
Мале підприємство	< 50	та	≤ 7	або	≤ 5		
Середнє підприємство	< 250	та	≤ 40	або	≤ 27		
Рекомендація Європейської Комісії 2003/361/ЄС від 6 травня 2003 р.							
Мікропідприємство	< 10		≤ 2		≤ 2	≥ 25	≤ 25
Мале підприємство	< 50		≤ 10		≤ 10		
Середнє підприємство	< 250		≤ 50		≤ 43		

Джерело: [5; 6]

Таблиця 3

Класифікація суб'єктів господарювання в Україні

Вид суб'єкта підприємництва	Критерії, що мають виконуватися одночасно	
	Обсяг річного доходу, еквівалент у євро за середньорічним курсом НБУ, млн євро	Середня кількість працівників за календарний рік
Суб'єкт мікропідприємництва	≤2	≤10
Суб'єкт малого підприємництва	≤10	≤50
Суб'єкт середнього підприємництва	Усі інші суб'єкти, що не належать до суб'єктів малого (зокрема і мікропідприємство) та великого підприємництва	
Суб'єкт великого підприємництва (юридичні особи)	≥ 50	≥ 250

Джерело: [7]

Таблиця 4

Класифікація платників податків для проведення перевірок органами Державною фіскальною службою України

Вид платника податків	Критерій
СМП	Загальний обсяг доходу не перевищує 10 млн євро за середньорічним курсом НБУ та середня кількість працівників за календарний рік не перевищує 50 осіб.
Інші платники (проміжна категорія)	Усі платники, що не належать до категорії СМП або до категорії великих платників податків.
Великий платник податків	Юридична особа, у якої обсяг доходу від усіх видів діяльності за останні чотири послідовні податкові (звітні) квартали перевищує 500 млн грн або загальна сума сплачених до Державного бюджету України податків за платежами, що контролюються органами державної податкової служби, за такий самий період перевищує 12 млн грн.

Джерело: [7; 9]

Таблиця 5

Кількість МБ-підприємств та рентабельність їх діяльності

	Код за КВЕД-2010	Рік	Великі підприємства, одиниць	Середні підприємства, одиниць	Малі підприємства, одиниць	З них мікропідприємства одиниць	Рівень рентабельності (збитковості) усієї діяльності підприємств, %			
							великі підприємства	середні підприємства	малі підприємства	з них мікропідприємства
Машинобудування	26+27+ +28+29+30	2010	52	921	3763	2650	3,0	2,1	0,0	-3,7
		2011	61	916	3814	2668	5,8	4,7	1,4	0,1
		2012	54	937	3555	2311	6,4	3,8	-0,2	0,1
		2013	46	904	4153	2887	3,2	0,2	1,1	-1,1
виробництво комп'ютерів, електронної та оптичної продукції	26	2010	4	124	808	600	-3,0	0,5	1,4	-3,8
		2011	2	128	790	585	...к	...к	2,1	-1,1
		2012	3	110	683	503	1,0	3,3	5,6	4,9
		2013	1	110	766	570	...к	...к	6,1	7,4
виробництво електричного устаткування	27	2010	7	198	682	486	4,4	-0,7	0,7	0,7
		2011	8	188	661	473	...к	...к	4,0	9,9
		2012	9	198	660	434	6,5	2,8	-0,8	0,3
		2013	9	192	821	594	...к	...к	0,9	-6,8
виробництво машин і устаткування, не віднесені до інших угруповань	28	2010	22	438	1813	1237	2,7	0,2	0,0	-4,5
		2011	22	439	1874	1271	5,2	0,5	0,4	-3,6
		2012	19	427	1712	1043	5,3	1,0	-1,7	0,2
		2013	17	412	1990	1312	3,6	0,0	0,2	1,2
виробництво автотранспортних засобів, причепів і напівпричепів	29	2010	6	82	190	122	-1,8	-1,3	-1,3	-2,3
		2011	9	81	188	111	1,6	1,1	2,3	6,1
		2012	6	86	216	127	-0,4	-7,1	-2,5	-7,5
		2013	5	81	229	143	-0,6	-1,3	-3,7	-10,3
виробництво інших транспортних засобів	30	2010	13	79	270	205	4,4	13,2	-2,5	-8,1
		2011	20	80	301	228	7,1	16,7	-0,6	0,6
		2012	17	116	284	204	8,6	12,4	-0,2	-7,2
		2013	14	109	347	268	4,1	-1,3	1,2	-7,2

...к -- дані вилучено з метою забезпечення виконання Закону України «Про державну статистику» щодо конфіденційності інформації».

Джерело: на підставі даних [3]

Таблиця 6
Чистий прибуток (збиток) МБ-підприємств за їх розмірами

	Код за КВЕД-2010	Рік	Великі підприємства		Середні підприємства		Малі підприємства		З них мікропідприємства		збиток			
			сальдо	прибуток	збиток	сальдо	прибуток	збиток	сальдо	прибуток				
Машинобудування:	26+27+ +28+29+30	2010	3056,3	4427,5	1371,2	1145,8	2518,8	1373,0	2,8	325,1	322,3	-48,7	81,0	129,7
		2011	7117,4	7837,7	720,3	3394,0	4763,8	1369,8	128,2	510,5	382,3	2,5	158,4	155,9
		2012	6676,3	7313,5	637,2	2609,0	4682,8	2073,8	-16,5	472,3	488,8	1,6	107,8	106,2
		2013	2566,2	4330,0	1763,8	92,7	2258,4	2165,7	109,7	590,4	480,7	-25,7	162,4	188,1
виробництво комп'ютерів, електронної та оптичної продукції	26	2010	-114,5	85,9	200,4	30,9	179,7	148,8	18,2	104,8	86,6	-11,1	21,1	32,2
		2011	...	...	...	...	...	...	...	...	...	...	...	...
		2012	32,0	32,0	-	192,2	278,9	86,7	95,9	130,5	34,6	21,5	35,1	13,6
		2013	...	...	...	...	...	...	...	100,2	156,8	56,6	30,5	56,1
виробництво електричного устаткування	27	2010	520,0	552,4	32,4	-86,5	274,0	360,5	7,3	44,0	36,7	1,4	19,0	17,6
		2011	...	...	...	...	...	...	...	64,1	96,8	32,7	34,7	18,6
		2012	736,8	1044,5	307,7	401,5	671,2	269,7	-12,5	79,7	92,2	1,1	17,5	16,4
		2013	...	...	...	...	...	...	...	18,7	102,2	83,5	-39,3	26,5
виробництво машин і устаткування, не віднесені до інших угруповань	28	2010	957,2	1428,7	471,5	44,6	576,8	532,2	-1,0	146,8	147,8	-28,1	34,8	62,9
		2011	1555,5	1558,4	2,9	130,4	770,9	640,5	15,8	241,2	225,4	-34,4	53,4	87,8
		2012	1266,0	1353,3	87,3	245,0	788,6	543,6	-81,7	215,8	297,5	1,6	46,6	45,0
		2013	755,2	1391,2	636,0	-6,5	726,8	733,3	11,2	275,9	264,7	12,6	69,9	57,3
виробництво автотранспортних засобів, причепів і напівпричепів	29	2010	-163,5	75,5	239,0	-70,4	89,3	159,7	-4,6	8,5	13,1	-1,3	2,1	3,4
		2011	181,5	358,7	177,2	58,6	175,5	116,9	14,0	23,8	9,8	5,4	8,2	2,8
		2012	-39,7	116,2	155,9	-454,0	110,0	564,0	-16,6	16,3	32,9	-8,4	3,7	12,1
		2013	-37,4	42,6	80,0	-74,5	237,8	312,3	-28,1	14,3	42,4	-13,3	3,4	16,7
виробництво інших транспортних засобів	30	2010	1857,1	2285,0	427,9	1227,2	1399,0	171,8	-17,1	21,0	38,1	-9,6	4,0	13,6
		2011	4766,6	4788,1	21,5	2763,9	3068,1	304,2	-4,6	21,3	25,9	1,0	10,3	9,3
		2012	4681,2	4767,5	86,3	2224,3	2834,1	609,8	-1,6	30,0	31,6	-14,2	4,9	19,1
		2013	1602,2	2269,2	667,0	-166,8	456,6	623,4	7,7	41,2	33,5	-16,2	6,5	22,7

...к – дані відлучено з метою забезпечення виконання Закону України «Про державну статистику» щодо конфіденційності інформації».

Джерело: на підставі даних [3]

теорії стратегічної поведінки підприємства на ринку факторів виробництва та ін.

Мета роботи. Мета роботи полягає в уніфікації кількісних та якісних параметрів означення малого та середнього підприємництва у галузях машинобудівного комплексу України – це наблизить умови ведення бізнесу вітчизняних суб'єктів господарювання до ринкових умов господарювання.

Виклад основного матеріалу. Сфера впливу малого і середнього підприємництва на економіку країни, як відомо, поширюється завдяки зайнятості населення та створенню нових робочих місць. За даними Конференції Об'єднаних Націй з торгівлі та розвитку, у більшості країн світу питома вага суб'єктів малого та середнього підприємництва у загальній кількості СПД досягає 90%, а іноді перевищує 95%. Так, у країнах ЄС суб'єкти малого та середнього підприємництва становлять 99,8%, у США – понад 90%, в Японії – 99%. У Сінгапурі функціонує близько 140 тис. суб'єктів малого і середнього підприємництва, що становить близько 90% від усіх підприємств

країни. У Південній Кореї малі підприємства становлять 99,5% від усіх зареєстрованих СПД і на їх частку припадає близько 50% обсягу виробленої продукції [1]. У країнах ЄС малі та середні підприємства забезпечують робочими місцями понад 70 млн осіб, що становить майже 70% від усіх робочих місць у приватному секторі. У США понад 50% зайнятих у приватному секторі працюють на підприємствах малого та середнього бізнесу. В Японії на них припадає майже 70,2% усіх робочих місць. У Китаї на частку малих і середніх підприємств припадає 75% створених нових робочих місць [2]. Такий вплив можна визнати одним із найважливіших факторів економічного розвитку держави. Показники зайнятості у розрізі машинобудівних підприємств України за їхніми розмірами наведено у таблиці 1.

Отже на середніх підприємствах машинобудівного комплексу України (МБК) кількість зайнятих працівників майже у 2 рази більша ніж на великих підприємствах; на малих – удвічі менша. Середні підприємства забезпечують робочими місцями майже 47%-53% загальної кіль-

Таблиця 7

Критерії розмежування СПД машинобудівного комплексу України *

Вид економічної діяльності СПД відповідно до КВЕД	Існуючі		Можливі для застосування	
	Середня кількість працівників за календарний рік, тис. осіб	Обсяг річного доходу, еквівалент у євро за середньорічним курсом НБУ, млн євро	Обсяг річних витрат, еквівалент у євро за середньорічним курсом НБУ, млн євро	Критерій незалежності
Суб'єкти мікропідприємництва	≤10	≤2	≤2	x
виробництво комп'ютерів, електронної та оптичної продукції	13,6	36	0,15	≥ 3
виробництво електричного устаткування	9	29	0,07	≥ 4
виробництво машин і устаткування, не віднесених до інших угруповань (н.в.і.у.)	11	51	3000	≥ 1**
виробництво автотранспортних засобів, причепів і напівпричепів	5	4	110	≥ 1**
виробництво інших транспортних засобів	2	6	110	≥ 1**
Суб'єкти малого підприємництва	≤50	≤10	≤10	x
виробництво комп'ютерів, електронної та оптичної продукції	7	520	1,37	4
виробництво електричного устаткування	6	81	0,68	1
виробництво машин і устаткування, не віднесених до інших угруповань (н.в.і.у.)	20	220	73300	≥ 1**
виробництво автотранспортних засобів, причепів і напівпричепів	3	16	1200	≥ 1**
виробництво інших транспортних засобів	3	28	5600	≥ 1**
Суб'єкти середнього підприємництва	51-250	2≤50≤	10≤50≤	x
виробництво комп'ютерів, електронної та оптичної продукції	35	229	1,2	2
виробництво електричного устаткування	47	473	4,5	1
виробництво машин і устаткування, не віднесених до інших угруповань (н.в.і.у.)	93	716	1,8	1
виробництво автотранспортних засобів, причепів і напівпричепів	30	153	7100	1**
виробництво інших транспортних засобів	45	1939	1,88	10
СВП	≥ 250	≥ 50	≥ 50	x
виробництво комп'ютерів, електронної та оптичної продукції	6,9	59	5900	1**
виробництво електричного устаткування	20	799	1,33	6
виробництво машин і устаткування, не віднесених до інших угруповань (н.в.і.у.)	74	1433	3,58	4
виробництво автотранспортних засобів, причепів і напівпричепів	20	148	12300	1**
виробництво інших транспортних засобів	20	3528	5,78	6

* – складено автором на основі фактичних показників діяльності машинобудівних підприємств [3];

** – пропонується мінімальне значення показника для високозатратних виробництв за умови інтеграційної взаємодії.

кості працівників підприємств і надають місце роботи 50% найманим; для малих СПД цей показник становить 7,2-8,1% щодо зайнятих працівників та 7,1-7,9% – щодо найманих працівників. Отже, при інтеграційній взаємодії різних за розмірами СПД, з огляду на забезпечення стійкості галузевого розвитку цього промислового комплексу, зокрема соціального фактора інтеграційно орієнтованого підприємницького середовища, необхідне збереження/збільшення зайнятості населення на малих та середніх підприємствах – суб'єктах інтеграційної взаємодії. Це ще раз підтверджує взаємні переваги для суб'єктів-учасників інтеграційної взаємодії у разі утворення ними господарського об'єднання.

Варто наголосити на необхідності уніфікованості таких показників. Проблематичність їх розроблення і застосування полягає у тому, що саме поняття малого та середнього підприємництва в європейських країнах визначають по-різному, тож стандартне оцінювання цього динамічного процесу за допомогою будь-яких ідентифікаторів ускладнена. Загалом, у багатьох країнах малими вважають підприємства з невеликими обсягами реалізації продукції та кількістю зайнятих осіб, і це об'єктивно. Стандартними даними для оцінювання машинобудівного підприємництва на основі лише двох названих показників оперувати недоцільно: специфіка промислового комплексу і виробничих процесів у його галузях, а також особливості галузей невиробничої сфери зумовлюють потребу врахування й інших показників, зокрема і галузевої ознаки.

Розвиток малого і середнього підприємництва оцінюють методом порівняння результативних показників діяльності МСП: кількості зайнятих і найманих працівників, витрат на оплату праці, показників балансу, вартості необоротних і оборотних активів, обсягів дебіторської та кредиторської заборгованості, суми поточних зобов'язань, обсягів власного капіталу, реалізованої та виробленої продукції (товарів, послуг), фінансових результатів та рентабельності діяльності підприємств. Такі показники є спільними для характеристики діяльності вітчизняних СПД. Проте визначення ефективності розвитку підприємницьких процесів має враховувати і галузеву специфіку економіки, і особливості провадження господарської діяльності суб'єктами малого та середнього бізнесу. Нині в Україні універсальним критерієм віднесення підприємства до категорії МСП є кількість працівників і доходи від будь-якої діяльності за рік, від цього також залежить система його оподаткування. Однак, зважаючи на те, що у машинобудівних галузях здійснюються насамперед виробничі процеси, які із розвитком НТП стають більш автоматизовані, доволі важко спрогнозувати кількість зайнятих працівників при одночасному збільшенні обсягів виробництва МБ-продукції за рахунок впровадження інноваційних рішень і саме за цим критерієм оцінювати розмір підприємства. Водночас капітал великих ІСБ, які працюють у різних галузях економіки, набуває щодалі інших форм і виробництво машинобудівної продукції не завжди є основним видом їх діяльності.

Для розмежування МСП у Європейському Союзі введено такі індикатори: зайнятість, фінансові показники, критерії самостійності й незалежності. Також для класифікації МСП застосовують за кордоном і такі показники: галузева приналежність; стадії росту (початкова, виживання, ріст); типи проблем, характерні для підприємств (наприклад, їх фінансування, керування якістю тощо); географічна сфера діяльності (локальні, регіональні та національні масштаби); критерії самостійності, незалежності; специфічні характе-

ристики власників. Також можуть використовуватися конкретні галузеві показники [4].

Так, відповідно до рекомендацій комісії Європейських спільнот щодо визначення малих і середніх підприємств такий критерій застосовується: «оскільки незалежність залишається рівною мірою фундаментальним критерієм в міру того, наскільки МСП, що належить до великої групи, має в розпорядженні кошти та підтримку, яких не мають його конкуренти еквівалентного розміру; рівною мірою належить виключити юридичні конструкції МСП, які утворюють групу, економічна потужність якої фактично перевищує економічну потужність МСП» [5]. Критерії розмежування СПД у ЄС представлено у таблиці 2.

Класифікаційні ознаки підприємництва в Україні не відповідають вимогам ЄС у частині застосування критерію незалежності при розмежуванні СПД за розмірами (див. табл. 3). Крім того, в пп. 14.1.24 Податкового кодексу віднесення СПД до великого платника податків відбувається на підставі дещо інших критеріїв, ніж у класифікації в господарському законодавстві. Класифікацію суб'єктів господарювання в Україні відповідно до податкового законодавства для проведення перевірок органами Державної фіскальної служби представлено у таблиці 4.

Таким чином, використання в Податковому кодексі категорії СМП все-таки дає деякі підстави говорити про окремий поділ платників для цілей оподаткування, адже встановлює, по суті, окремий поділ СПД на тих, що зобов'язані застосовувати загальну, і тих, що мають право застосовувати спрощену систему оподаткування [8]. Згідно з податковим законодавством для віднесення до великого платника не має значення чисельність працюючих. Крім того, для цієї підстави використовується інформація про доходи за будь-які чотири послідовні квартали, а в «господарській» класифікації використовується інформація про доходи лише за попередній календарний рік. Отже, підприємство може не бути суб'єктом великого підприємництва за «господарською» класифікацією, однак потрапити до категорії великих платників за критеріями Податкового кодексу України [8].

Зважаючи на велику кількість видів економічної діяльності у машинобудівній промисловості, розмежування машинобудівних СПД пропонуємо здійснювати відповідно до розділів 26-30 КВЕД, що включають виробництво таких видів продукції: комп'ютерів, електронної та оптичної продукції; електричного устаткування; машин і устаткування, не віднесених до інших угруповань; автотранспортних засобів, причепів і напівпричепів; інших транспортних засобів. Пропонуємо при розмежуванні СПД враховувати їх прибутковість, обсяг витрат на виробництво продукції і ступінь незалежності суб'єкта господарювання. Для цього на основі показників рентабельності та чистого прибутку, розраховано обсяг річних витрат МБ-підприємств по кожному виду їх діяльності (див. табл. 5 та 6). Зважаючи на те, що рентабельність характеризує ефективність господарської діяльності СПД, для визначення розміру витрат підприємств за видами їх економічної діяльності, застосовано такий показник, як «рентабельність витрат діяльності» – це найзагальніший результативний показник рівня рентабельності, який визначають діленням чистого прибутку на суму витрат діяльності.

Узагальнені результати розрахунку обсягів річного доходу та витрат СПД машинобудівного комплексу України відображено у таблиці 7. Так як середня кількість працівників за календарний рік, як свідчать результати аналізу протягом останніх п'яти років, не відповідає кри-

теріальному розмежуванню підприємств машинобудівної промисловості за розмірами, а основним показником такого поділу є лише обсяг їх річного доходу, то витрати СПД пропонуємо вважати основним критерієм такого розмежування. Виходячи з цього, визначено середній рівень показника рентабельності по кожному виду економічної діяльності (критерій незалежності) СПД машинобудівного комплексу.

Висновки. Зауважимо, що запропоновані критерії розмежування необхідні для СПД, у яких машинобудування може бути і основним, і допоміжним видом економічної діяльності. Проте для підприємств, основним видом діяльності яких є торгівля продукцією машинобудування і які не мають витрат, пов'язаних із її виготовленням, розмежування необхідно здійснювати відповідно до загальноприйнятих класифікаційних ознак, враховуючи однак критерій незалежності.

Уніфікація кількісних та якісних параметрів галузевого малого і середнього підприємництва дасть змогу визначити аналогічні його показники у будь-якій країні, а також відповідні форми адміністративної підтримки МСП під час реєстрації, вибору організаційно-правової форми, структури власного капіталу та галузі діяльності підприємств, враховуючи їхню участь у інтеграційних процесах. Крім того, зважаючи на велику кількість МСП, які функціонують у різних галузях машинобудівного комплексу, а також на світові тенденції транснаціоналізації, акцентуємо увагу на залученні таких підприємств до процесів інтеграційної взаємодії. Це дасть змогу застосувати єдині методи для аналізу та оцінювання рівня розвитку цілого машинобудівного комплексу, зокрема і малого і середнього підприємництва у його галузях та створить умови для галузевого порівняння цих показників у світовому масштабі.

Список використаних джерел:

1. Уманець Т.В. Методи і моделі оцінювання розвитку малого бізнесу: мезо- і макрорівень : [монографія] / Уманець Т.В., Ольвінська Ю.О., Лучакова О.В. – Донецьк : «ВІК», 2010. – 250 с.
2. Ольвінська Ю.О. Особливості державного регулювання малого підприємництва у країнах світу / Ю.О. Ольвінська // Державне управління: удосконалення та розвиток : наукове видання Академії муніципального управління. – 2015. – № 2 [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://www.dy.nayka.com.ua>.
3. Діяльність суб'єктів великого, середнього, малого та мікропідприємництва : статистичний зб. за 2013 / за ред. М.С. Кузнецової // Державна служба статистики України, 2014. – ТОВ «Видавництво «Консультант». – 499 с.
4. Лапуста М.Г. Мале підприємництво / Лапуста М.Г. – М. : Інфра-М, 1998. – 320 с.
5. Рекомендація Комісії «Про визначення малих та середніх підприємств» від 03.04.1996 р. № 96/280/ЄС [Електронний ресурс]. – Режим доступу : http://www.zakon.rada.gov.ua/laws/show/994_a07.
6. Про визначення суб'єктом малого та середнього підприємництва: рекомендація Комісії 2003/361/ЄС : станом на 6 трав. 2003 р. // Official Journal of the European Union. – 2003. – № L 124. – С. 36-41.
7. Господарський кодекс України від 16.01.2003 р. № 436-IV [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://zakon.rada.gov.ua>.
8. Нове в класифікації суб'єктів господарювання // Дебет-Кредит Онлайн: [сайт]. – № 21/2012. – 2012. – Заголовок з екрану [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://online.dtkk.ua/Book/%C2%AB%D0%94%D0%9A%C2%BB%20%E2%84%9621.epub/navPoint-3>.
9. Податковий кодекс України від 02.12.2010 р. № 2755-VI [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://zakon.rada.gov.ua/cgi-bin/laws/main.cgi?nreg=2755-17>.

Аннотація. Учитывая сегодняшние приоритеты экономического развития Украины, одним из которых признано машиностроение, очевидной становится потребность создания новых и возрождение бывших производственных мощностей этого промышленного комплекса. Это станет залогом успешного функционирования экономически сильных промышленных административно-территориальных комплексов в нашей стране. В статье предложены критерии разграничения субъектов предпринимательства, в которых машиностроение может быть и основным, и вспомогательным видом экономической деятельности. Такой подход даст возможность определить показатели предпринимательства, а также соответствующие формы административной поддержки малых и средних предприятий во время их регистрации, выбора организационно-правовой формы, структуры собственного капитала и области деятельности, учитывая также участие в интеграционных процессах.

Ключевые слова: предпринимательство, машиностроение, малые предприятия, интеграция, критерии разграничения предприятий.

Summary. Considering up-to-day priorities of economic development of Ukraine, manufacturing engineering was admitted as one of them, the necessity of modern and resurgence of former capacities of this industrial complex gets the importance. It will become the warrant of successful functioning of economically strong industrial, administrative and territorial complexes in our country. In the article there are offered the criteria's of industrial subjects' separation where the manufacturing engineering may be as main and as additional type of economic activity. Such approach gives the possibility to define the indicators of entrepreneurship state development and also the correspond form of administrative support of small and medium enterprises by the time of registration, chose of organizational and legal form, structure of private capital and field of activity, considering their participation in the integral processes.

Key words: entrepreneurship, manufacturing engineering, small enterprises, integration, criterias of industrial subjects' separation.